

NORGES HØYESTERETT

Den 7. desember 2017 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Tønder, Bergh og Berglund i

HR-2017-2314-U, (sak nr. 2017/1931), straffesak, anke over dom:

Den offentlige påtalemyndighet

mot

A (advokat Edmund A. Bolstad)

avsagt slik

D O M:

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens dom i en sak om overtredelse av kulturminnelovens bestemmelser om forbud mot inngrep i fredete kulturminner med tilhørende sikringssoner. Det sentrale spørsmålet i saken er om fylkeskommunen, i medhold av kulturminneloven § 6 første ledd andre punktum, fastsatte en særskilt sikringssone, eller om sikringssonen her følger av den ellers gjeldende femmetersregelen i bestemmelsens andre ledd.
- (2) Ved tiltalebeslutning 27. oktober 2016 av Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter ble A, født 00.00.1951, satt under tiltale for overtredelse av kulturminneloven § 27, jf. § 3, jf. § 6, jf. § 4, ved at han hadde utført gravearbeider i et automatisk fredet kulturminne – et bosetningsområde – med tilhørende sikringssone.
- (3) Fjordane tingrett avsa dom 19. mai 2017 med slik domsslutning:

"1. A, født 00.00.1951, dømmes for overtredelse av kulturminneloven § 27 første straffalternativ, jf. § 3, jf. § 6, jf. § 4, alt sammenholdt med straffeloven (1902) § 61, til fengsel i 45 – førtifem – dager.

Fullbyrding av straffen utsettes med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven (1902) §§ 52-54.

Han dømmes videre til å betale en bot på 40 000 – førtitusen – kroner, subsidiært fengsel i 20 – tjue – dager.

2. A dømmes til å betale sakskostnader til det offentlige med 3 000 – tretusen – kroner."

(4) A anket dommen til lagmannsretten. Anken gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, lovanvendelsen og straffutmålingen.

(5) Ved Gulating lagmannsretts beslutning 4. juli 2017 ble anken henvist til ankebehandling.

(6) Gulating lagmannsrett avsa dom 17. oktober 2017 med slik domsslutning:

"A, fødd 00.00.1951, vert frifunnen."

(7) *Påtalemyndigheten* har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen og subsidiært saksbehandlingen. Det anføres i korte trekk at lagmannsretten har lagt til grunn feil lovforståelse når det gjelder etablering av sikringssone etter kulturminneloven § 6. Det er ikke fattet noe særskilt vedtak om sikringssone, og da gjelder sikringssonen på fem meter, jf. § 6 andre ledd. Det kan ikke trekkes noen generell slutning fra Rt-2010-1293 om at fylkeskommunale kart som angir automatisk fredete kulturminner, også er enkeltvedtak om særskilt fastsettelse av sikringssone. Det er ingen holdepunkter i saken for at fylkeskommunens rapport 30. oktober 2012 var et enkeltvedtak om sikringssone. Lagmannsretten har tatt feil av registrering av kulturminnet som sådan og enkeltvedtak om særskilt fastsettelse av sikringssone. Fylkeskommunen har kun fastsatt en avgrensning av kulturminnets lokalitet, ikke noen sikringssone. Saken reiser prinsipielle rettsspørsmål. Hvis lagmannsrettens lovforståelse blir stående, vil dette ramme ca. 150 000 registrerte og automatisk fredete kulturminner.

(8) *Påtalemyndigheten* anfører at lagmannsrettens dom bør oppheves på grunn av feil lovanvendelse, subsidiært at dommen oppheves på grunn av mangelfulle domsgrunner.

(9) A har tatt til motmæle. Han anfører i korte trekk at lagmannsrettens dom er korrekt, og at rettstilstanden for så vidt gjelder tolkningen av kulturminneloven § 6 første og andre ledd er avklart i og med Høyesteretts avgjørelse i Rt-2010-1293. Det er ikke grunnlag for henvisning.

(10) *Høyesteretts ankeutvalg* finner det klart at lagmannsrettens dom må oppheves, jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd bokstav a.

(11) Det følger av kulturminneloven § 3 første ledd at ingen må – uten at det er lovlig etter § 8 – sette i gang tiltak som er egnet blant annet til å skade, ødelegge, grave ut eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner eller fremkalle fare for at dette kan skje. Som ankeutvalget vil komme tilbake til, er det også ulovlig å gjøre inngrep som nevnt i § 3 første ledd i et automatisk fredet kulturminnes sikringssone. Bestemmelser om etablering av sikringssone er gitt i kulturminneloven § 6. Forsettlig eller uaktsom overtredelse av ovennevnte forbud straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år, eventuelt inntil 2 år hvis det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter, jf. kulturminneloven § 27.

(12) Det er ikke tvilsomt eller bestridt at det er et automatisk fredet kulturminne på As eiendom, jf. kulturminneloven § 4, eller at A ikke hadde fått tillatelse etter § 8 til å grave i det aktuelle området. Ankeutvalget viser til lagmannsrettens dom om sakens bakgrunn og de aktuelle gravearbeidene som retten fant det bevist at A hadde utført.

- (13) Lagmannsretten fant, i motsetning til tingretten, at Sogn og Fjordane fylkeskommune, i medhold av kulturminneloven § 6 første ledd andre punktum, hadde fastsatt en særskilt sikringssone rundt kulturminnet, og at gravearbeidet i all hovedsak ble utført *utenfor* denne. Dette medførte ifølge lagmannsretten at femmetersregelen i § 6 andre ledd *ikke* kom til anvendelse i denne saken. A ble på denne bakgrunn frifunnet.
- (14) Slik ankeutvalget ser det, er det klart at lagmannsrettens dom bygger på feil lovanvendelse for så vidt gjelder spørsmålet om fylkeskommunen her hadde fastsatt en særskilt sikringssone i medhold av kulturminneloven § 6 første ledd andre punktum.
- (15) Ankeutvalget legger til grunn at det aktuelle gravearbeidet omfattes av tiltak som er nevnt i kulturminneloven § 3 første ledd. Dette er ikke bestridt. Spørsmålet er om gravearbeidene ble utført i eller utenfor kulturminnets sikringssone, jf. kulturminneloven § 6. Dette beror på om fylkeskommunen, i rapporten 30. oktober 2012, fastsatte en særskilt sikringssone etter § 6 første ledd andre punktum, slik at den ellers gjeldende femmetersregelen i bestemmelsens andre ledd ikke kommer til anvendelse.
- (16) Kulturminneloven § 6 lyder slik:

"Med til et automatisk fredet kulturminne som nevnt i § 4, hører et område rundt dets synlige eller kjente ytterkant så langt det er nødvendig for å verne det mot tiltak som nevnt i § 3 første ledd. Området fastsettes særskilt av vedkommende myndighet etter loven.

Inntil et område som nevnt i første ledd er særskilt avgrenset, omfatter det et fem meter bredt belte regnet fra kulturminnets synlige ytterkant."

- (17) Lovens system med hensyn til etablering av sikringssone er i Rt-2010-1293 avsnitt 35 beskrevet slik:

"Et område til sikring av et kulturminne kan etter § 6 etableres på to måter: Første ledd åpner for fastsettelse ved særskilt vedtak av et område rundt kulturminnet for å verne det. Dette er, slik paragrafen er bygget opp, den primære måten å sikre tilstrekkelig rom rundt kulturminnet. Vedtak etter annet punktum treffes av fylkeskommunen, jf. § 1 nr. 2 i forskrift 9. februar 1979 nr. 8785 om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven. Er det ikke truffet slikt særskilt vedtak, har et automatisk fredet kulturminne etter annet ledd en sikringssone på fem meter regnet fra dets 'synlige ytterkant'."

- (18) Fastsettelse av sikringssone etter § 6 første ledd må altså skje ved at fylkeskommunen fatter et særskilt vedtak. Et sentralt spørsmål i Rt-2010-1293 var om fylkeskommunens disposisjoner var av en slik karakter at det forelå et slikt særskilt vedtak. Høyesterett vurderte dette slik (avsnitt 36):

"Riksantikvaren viser i brevet av 25. juni 1993 til et kart utarbeidet av fylkeskommunen som angir grensene for det automatisk fredete området ved Onarheim kirke. Dette må, slik jeg ser det, forstås slik at fylkeskommunen har foretatt en særskilt fastsettelse av området for kulturminnet etter § 6 første ledd annet punktum, jf. at myndigheten her var delegert til fylkeskommunen. Det er ikke fremlagt noe vedtak som viser dette, men i et internt notat datert 20. september 1993 om regler og bestemmelser for behandlingen etter kulturminneloven på bakgrunn av saken i Onarheim, viser fungerende fylkeskonservator til at ting- og gildestaden Onarheim er erklært som automatisk fredet kulturminne av Riksantikvaren, og opplyser at Kulturetaten er anmodet 'om å markere grensene for det freda området. Dette er gjort på historisk og topografisk grunnlag, der det er lagt stor vekt på kulturlandskapet som ramme om fornminnet'. Jeg kan vanskelig forstå dette annerledes enn at fylkeskommunen her har benyttet sin delegerte fullmakt etter § 6 første ledd annet

punktum. Verneområdet er da fastsatt, og det kan ikke i tillegg beregnes en sikringssone etter § 6 annet ledd ettersom bestemmelsen bare får anvendelse '[i]inntil et område som nevnt i første ledd er særskilt avgrenset'."

(19) Høyesterett oppstilte her ikke noe krav om at vedtaket måtte komme til uttrykk i et formelt vedtaksdokument. Det fremgår imidlertid at det var foretatt en grensefastsettelse som oppfølging av en særskilt anmodning om å markere grensene for det fredete området. Anmodningen og grensefastsettelsen skjedde etter at Riksantikvaren hadde erklært området som automatisk fredet kulturminne.

(20) Det som foreligger i dette tilfellet, er utelukkende en rapport fra kulturminneregistrering foretatt av kulturavdelingen i Sogn og Fjordane fylkeskommune. Ved denne rapporten ble kulturminnet registrert og beliggenheten av kulturminnet ble anmerket på et kart. Lagmannsretten uttalte følgende:

"Slik lagmannsretten ser det, vart det området som høyrer med til freding fastsett særskilt av Sogn og Fjordane fylkeskommune, Kulturavdelinga, ved deira rapport frå kulturminneregistrering av 30. oktober 2012. Det følgjer då av oppbygginga av kulturminnelova § 6 at det ikkje kan fastsetjast noko sikringssone utover det området som er særskilt fastsett. Etter lagmannsretten sitt syn framgår dette elles av Rt-2010-1293."

(21) Etter ankeutvalgets syn har lagmannsretten ved dette anvendt loven uriktig. Selv om det følger av Rt-2010-1293 at vedtak om sikringssone etter kulturminneloven § 6 første ledd kan foreligge uten et formelt vedtaksdokument, må det som et minimum kreves at det er foretatt disposisjoner som innebærer en grensefastsettelse. En ren registrering av kulturminnet, slik det er gjort i denne saken, kan ikke innebære at det foreligger et vedtak om sikringssone.

(22) Lagmannsrettens dom må etter dette oppheves.

(23) Dommen er enstemmig.

S L U T N I N G:

Lagmannsrettens dom oppheves.

Espen Bergh
(sign.)

Bård Tønder
(sign.)

Cecilie Østensen Berglund
(sign.)

Riktig utskrift: